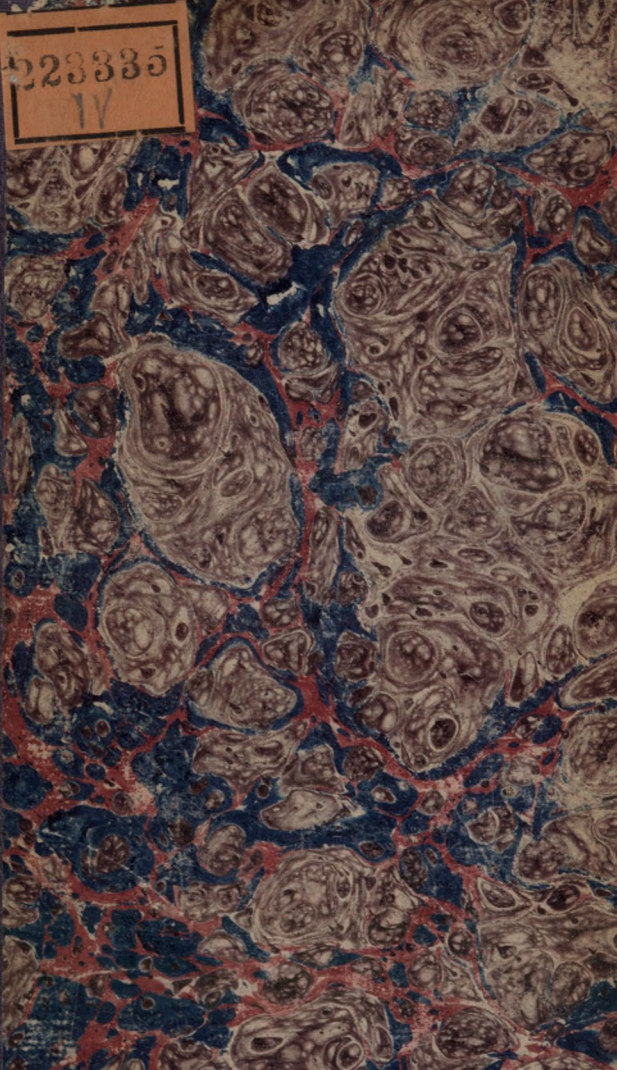

223335

IV

OSZKA

Országos Széchényi Könyvtár

MAGYAR NEMZETI

ORSZÁGONKÉN

KÖTELEZŐ SZABÁLYAI

OSZK

AZ ORSZÁGOS NEMZETŐRSÉG

ELŐKÖZLÉSE

[Faint handwritten signature]

PÉTFEN, 1948.

NYOMTATT LINDERER ÉS BECKMANN

A'

MAGYAR NEMZETI

ŐRSEREGNEK

KÖTELEZŐ SZABÁLYAI.

KIADJA

AZ ORSZÁGOS NEMZETŐRSEREGI
TANÁCS.

IV. füzet —

1848
A

PESTEN, 1848.

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.

MAGYAR NYELVI

ÖRSZÉK

J e g y z e t.

A parancsszavakban a nagyobb és vastagabb betűkkel nyomtatott szótagok keményen és nyersen vezényeltetnek

223335

1848. PEST

NYOMTOTT LÁDNER ÉS HÖRKNASTHAL

IV. FÜZET.

A LOVASNEMZETŐRSEREG OKTATÁS-SZABÁLYAI.

Posten, Győrö 10-kén 1848.

1. kötet.

Alapja.

Az állás természet, szabadság és felelősség
tanítása: az állás felől, a felelősségtől és a szabadságtól
a nemzetűr bonyolult helyre

E L Ö S Z Ó.

A lovas nemzetörök számára közrebocsáttatnak a beoktatási szabályok.

Itten csak azon legszükségesebb alapelvek fejtetnek ki rövid kivonatban, mellyek a lovas nemzetör első alapos kiképzésére egészen nélkülözhetetlenek.

Ezeknek mentül előbbi betanítása és tanulására minden lovas nemzetört magasztos hivatásánál fogva felszólítja a nemzetörség elrendezésével megbizott országos haditanács.

Pesten, nyárelő 10-kén 1848.

Midőn a nemzetör tanításba vétetik, mindenkor tisztán, rendesen s szabályszerűen legyen öltözve.

Itt a gyalogtanítás s gyakorlásokról csak a mellözhetetlen legszükségesebbek vannak leírva.

Szükség pedig a nemzetört, először gyalog, helyes testállásra, tartás, fordulás s mozgásokra oktatni; mert ez által lovoni helyes testtartásra készítettik elő.

A ki lovasnemzetört gyalogilag még körülményesebben ki akar képezni, használja a lovassághoz alkalmazva a gyalogság oktatószabályait.

1. §. Az állásról.

Ez az igazodás s helyes gyalorlások alapja.

Az állás természetes, szabad és fesztelen legyen, s ezt alulról felfelé kell betanítani s kiigazítani. A nemzetör egyenes helyre

állván, sarkai egymástól 3 hüvelyknyire, a lábhegyek háromszeg alakban szélyel álljanak. **1. Fig.**

A térd meghúzva, a has beszíva, a mell a vállakból kidomborulva, a vállak s karok természetesen, fesztelenül leeresztve, s hátra vétessenek; a fő szabadon, felemelt homlokkal emelkedjék ki a vállak közül.

A csípők egyensúlyban legyenek a nemzetör alapállásával.

Ekkor a nemzetör balkarját teste mellett felemeli, keze középujjával oldalt a főveg szemernyőjét érinti: ez a tisztelgés, s e szerint idvezel másokat.

2. §. *A fejvetések s fordulások.*

Vigyázz! Egyenest nézz! Jobbra nézz! balra nézz! középre nézz! Fél jobb! fél bal! Jobbra át! Arcz!

Mind ezen fordulatok a bal sarkon történnek.

3. §. *A járatról.*

A járás feszes ne legyen, a felső test ne ingadozzék, és a járó, teste nehézségét mindig a földet érintő lábára tegye át.

In **dúlj!** erre a test nehézsége a jobb sarkra jön, a ballal pedig szabadon lépjen ki.
Állj! ekkor a lépésre felemelt lábát előre tegye, a hátra maradottat pedig mellé vegye.

4. §. *A lovas felfegyverezése.*

Ez áll két pisztolyból és egy kardból.

5. §. *Kardfogások.*

Vigyázz! Kardot ránts!

Erre, ha sorban állanak, a szárnyaló előrelép.

Három fogásból áll:

1) a jobb kéz, közel a testhez, a nélkül, hogy a szem oda tekintene, a kardmarkolat-hoz kap, s a balkéz a hüvelyt hátra emeli.

2) A kard hirtelen kirántatik, egyenesen hegyével felfelé a jobb mell elébe egy ökölnyi távban emelve, tartatik.

3) A jobb oldalra élével előre a test mellé húzatik.

Vigyázz! Imára!

A bal kéz, mint a tisztelgésnél, a szemernyöt érinti.

Vigyázz! Visszakozz!

A bal kéz elébbi sulyába leereszkedik.

Vigyázz! kardot rejts!

1) A kardos ököl a jobb mell elibe jön, mint a kard kihuzásakor.

2) A jobb kar, egyenesen előre és felfelé kinyújtva, a kard hegyét lefordítja, a balkéz a hüvelyt tartja, s a kardot gyorsan eltenni segíti.

3) A jobb kéz sorba vonul.

Vigyázz! Esküre!

1) A jobb kéz a csákó karamját megfogja.

2) A csákót leveszi, s bal kar alá teszi.

3) A jobb kéz esküre emeltetik.

Vigyázz! Visszakozz!

1) A jobb kéz a csákót megfogja.

2) Azt felteszi, de a kéz rajt marad.

3) A kar sorba vonul.

6. §. *A pisztolytöltés gyalog s lóháton.*

(Az Augusztinféle gyutacsos pisztolyok igen ajánlandók, mivel a lökupakosak lovaglás közben könnyen elsülhetnek, valamint mozgásban s nagy hidegben a lökupakot nehezen lehet feltenni.)

A pisztolytöltésre a nemzetört eleinte gyalog, és pedig egy padra ültetve kell megtanítani, hogy később lóháton biztosan és gyorsan tudhasson tölteni.

A pisztolytöltés következőkép történjék:

A kantárszár gombját felhúzván, azt hosszabbra ereszti, a nyeregbundát kigombolja, befelé maga alá behajtja; ekkor egyik pisztolyát a tokból kihuzza, azt csőjével rézsut előre övéhez szorítja, a gyutacstakarót felüti, s a gyutacsot a vágásba dugja. Ezután a takarót rázárván, a töltényt leszakasztja, a pisztoly csőjét szádával fel felé tartja, a töltényt bele rázza és a fojtást keményen ráveri, a töltővesszőt leereszti és pisztolyát elrejtí. Ezután a másik pisztolyát szinte ezen módon tölti meg.

A nemzetör szinte, jó felügyelés alatt, a tárcsalövésben is gyakoroltatik.

Ha nincs töltve, Pisztolyt tölts! vezényeltetik. Erre kiki mindkét pisztolyát a már megmagyarázott mód szerint megtölti, és azt bevégezvén, egyik pisztolyát felhúzva, jobb szeme irányában felfelé tartja. Ha pedig már töltve volna, Pisztolyt ki! vezényeltetik, mire kiki egyik pisztolyát felhúzván, jobbra felfelé tartja.

Tüzelj! mindenki úgy használja fegyverét, mint a szükség kívánja.

7. §. *A kardvágások.*

Ezek is eleinte gyalog, egyenkint tanítatnak, s minden védfogási parancsszóra a bal-kéz, becsukódott marokkal, mintha a kantárszárát tartaná, a kardkötéshez tartatik, s addig, míg a vágások gyakoroltatnak, ott marad.

Vezérszó Időny Magyarázat

Vigyázz!

**Kardvágást
gyakorlunk.**

Védj!

Ekkor a kard, élével előre a jobb mell elibe, kinyújtott karral úgy taszítatik ki, hogy a jobb ököl a jobb szem irányában, a kardhegy pedig balra felfelé álljon és a kardvas részsút födözze a lovas fejét.

Első vágás

Erre vág

- 1 Jobbról balra ellene bal vállának, lefelé.
- 2 Balról jobbra ellene jobb vállának, lefelé.
- 3 Jobbról alulról fel.
- 4 Balról alulról fel.

2. Fig.

Vezérszó Időny Magyarázat

- 5 Jobbrul balra ellene
nyakának.
- 2. Fig.** 6 Balrul jobbra ellene
fejének, s ezzel saját
fejét körülkanyarintván,
a védfogásban marad.
- Balra védj!** 1 A védfogás bal váll
elibe —
- Jobbra védj!** 1 A védfogás a jobb
váll elibe vitetik.
- Szúrj!** 1 A kardos marok a
jobb fülhöz hátra véte-
tik és onnét a kard bo-
dójával ki-, lapjával
felfelé, egyenesen előre
szúr.
- Kettőzz!** 1—6dikig Az első hat vágás.
- Hátra védj!** 1 A kard hátra fordított
élel és magasra emelt
ököllel, jobbról balra
leeresztett kardhegy-
gyel, a bal váll irányá-
ban tartatik.

Vezérszó Időny Magyarázat

Visszakozz!

Vigyázz!

Kardvágás

gyalogság

ellen!

Védj!

Vágj!

Sorba vonúl a kard.

1 A kard jobbról, hegyével mélyen leeresztve, hátra vitetik, s hátulról előre, fokával a szuronyt felcsapja.

2 Ezután oda hajolva egy vágást tesz jobbra hátra, lova mellett.

3 Hasonlót balról előlről hátra.

4 Szinte lehajolva jobbra szúr, kardját lapjával feje fölé emeli.

5 Balra szúr.

6 Jobbról hátulról előre vág.

7 Szintugy balról, s védfogásban marad.

Visszakozz!

Meghúzza a kardot.

Vezérszó Időny Magyarázat

Vigyázz!

**Kardvágás lo-
vasság ellen!**

Védj! védfogás a bal váll elébe.

Vágj!

- 1 Egy vágás a bal oldalon felülről lefelé, csípőben balra fordulva.
- 2 Ezen tartásban alulról felfelé vágás.
- 3 Vágás a jobb oldalon, felülről jobbra fordított testtel lefelé.
- 4 Vágás alulról felfelé.
- 5 Balra fordult testtel szúrás balra.
- 6 Szúrás jobbra, oda fordulva.
- 7 Egy vágás jobbról balra az ellen kantáros keze felé.
- 8 Vágás az ellen nyaka felé balról jobbra; ezen vágással magát körülkanyarítván, védfogásba jön és

Vissza k o z z! szóra meghúzzatik a kard.

Minthogy a lovasnak első fegyvere a kard, annak forgatása és használásában igen ügyes legyen.

Keze csuklóban könnyen forogjon, hogy a vágások onnét kapják hatályos keménységöket.

Ha lovas-ellenét hajtja, bal oldalához igyekezzék, hogy annak gyengébb oldalát támadhassa meg. Ehez még különösen szükséges, hogy lovát gyorsan és ügyesen forgassa, és hogy a nyeregből mindig előre hajoljon oda, a hova vág.

Gyakorlás soronként gyalog.

Ezek szárnyaló után történnek.

A szárnyaló mindenkor annyira lépjen előre, hogy öt kiki a sorból megláthassa, az arcz felé fél balra fordul s csak néha — midőn szükséges — pillant a sorba.

Fogásai időnyeit úgy tartsa ki, hogy egytől a másikig folyvást tizet olvashasson.

Az igazodás a homlok és melltől vétetik: kiki ne csak a mellette állóhoz, hanem az egész sorhoz igazodjék, úgy hogy az egész soron végig pillanthasson azaz: arcz villanata (Frontschein) legyen. —

Vállak és csípők sorban egymást tökéletesen takarják, könyök könyököt gyengén érintsen.

Fejvetések, fordulatok, kardfogások, a pisztolytöltés és kardvágások, az egyenkénti tanítás szerint történnek.

1. §. *A járathoz vezényeltetik:*

Egész arczczal! **Indulj!** Erre a sarkosnak távolban egy állópontot kell kiszemelni, arra vezeti egyenesen több más ponton át a sort.

2. §. *A kardvágásokhoz előbb sor nyittatik.*

Vezérszó: Vigyázz! Sor jobbra (balra, vagy középről) **nyitódj!** Erre a fejek a megálló szárnyra vagy középre vettetnek. **Indulj!** Kiki folyvást igazodva oldalt jár mindaddig, míg kardjával, kinyújtott karral, a mellette levőt már el nem érheti, akkor megáll. **Vigyázz!** fejek jobbra.

3. §. *A kanyarodásról.*

A kanyarodás nem egyéb, mint az arcznak egy vagy más oldalbai áttétele, ez kétféle:

1) Álló sarkkal.

2) Mozgó sarkkal. — A kanyarodás kört képez. Ha egész 90 foku szögben végződik, a kör negyedrészt írja le, s negyed kanyarodásnak, — ha csak ennek felét, p. o. 45 fokot környez, nyolczad résznyi, ha pedig egé-

szen 180 fokot körülmegy, fél kanyarodásnak neveztetik. **3. Fig.**

Minden kanyarodó sor három részre osztatik: $\frac{1}{3}$ da teszi a sarkat, $\frac{1}{3}$ a közepét, és $\frac{1}{3}$ a kanyarodó szárnyat.

Vigyázz! Jobbra (balra) kanyarodj! Álló sarkkal a rodj szótagra a fejek a szárnyra, tehát ha jobbra kanyarodnak, balra, ha balra történik a kanyarodás, jobbra vettetnek, mivel a középnek a szárnyhoz, a sarknak a középhez kell igazodnia.

In dulj! A sarkos (Stockmann) helyben fordul bal sarkán, a többi pedig a dulj szótagra bal lábbal egyszerre kilép, s kettőzített kisebb vagy nagyobb lépésekkel — a mint azt a sarkponttói távolság kívánja — kikanyarodik.

A szárny, egy pár lépést a sor szélességéhez alkalmazva, egyenest megy, nehogy a sort beszorítsa, s azután a kanyarodás végezte felé, egy keveset befelé tart.

Ha még egy lépésre van a sor a negyedikanyarodástól, a sarkon vezényeltetik.

Állj! Erre kiki előre az utolsó lépést még megteszi, fejét a sarkpontra veti s megáll.

A kanyarodásokat a szárnyegyéneknek kell jól megítélni, összelartani, érintkeztetni s vezetni, hogy se szorulás, se nyílás ne le-

gyen. Az $\frac{1}{8}$ rész kanyarodás szinte a most említett szabályok szerint történik.

Fél jobbra (fél balra) kanyarodj! Indulj! Állj!

Jobbra (balra) át kanyarodj! Indulj! Állj! Erre kétnegyed kanyarodással folytatásban átkanyarodik a sor.

Ha ezen kanyarodások járatközben vitenek végbe, akkor az indulj vezénylet elmarad, és a kanyarodj szóra a sarkos tüstént megáll, és a kanyarodás kezdődik.

Kanyarodás járatban, mozgó sarkkal.

Ezen kanyarodás azon ponttól, hol álló sarkkal kellene kanyarodni, két lépésnyire kezdődik, és két lépésnyire túl rajta igaz szögben végződik.

E szögletet három lépésnyi rézsutvonnallal kell átszelni, melly három lépést a sarkos annyi apró lépésre osszon **4. Fig.** mennyit a szárnyon levő nagy lépésekben tesz. Ehez a vezérszó:

Jobbra kanyarulj! A fejtetés s oktatási észrevételek ugyanazok, mellyek az álló sarkkali kanyarodásnál említették.

Ha az $\frac{1}{4}$ körnek vége felé van a kanyarodás, **Egyenest!** vezényeltetik. Erre a

sarkos bátran kilép s az arczjárat egyenest folytattatik.

Ha egynegyednél több vagy kevesebb kanyarodást akarunk csak terni, ekkor a kanyarodás helyett egyik vagy másik szárny vétetik elő; erre a vezénylet: **J o b b v a g y b a l s z á r n y e l é !** A fejek a nevezett oldalra vettetnek, a kanyarodás mozgó sarkkal kezdődik, s mindaddig folytattatik, míg a vezérlő jelt nem ad kardjával. Erre **E g y e n e s t !** — mint fentebb mondatott — folytattatik az arczjárat.

4. §. Igazodás.

Ha a sor nincs kiigazítva, vagy bármely más új vonalra akarná a vezérlő felállítani és kiigazítani sorát, ekkor 3 vagy 4 nemzetört előre vesz, azokat az új vonalra beigazítja s a: **J o b b r a (b a l r a) i g a z o d j !** vezényletre a többi, lépcsőnként egymás után egy lépéssel később, a mellette valónál igazodik be gyorsan az új sorba.

A gyalog szakaszgyakorlatok

csak úgy történnek, mint az a soronkénti gyakorlásoknál tanított, csak hogy a két sor jó nagy lépéstávolságra egymástól párhuzamosan legyen mindig kiigazítva.

Oldalmenetelkor fél jobbra vagy fél balra

való fordulással kell kettenként megtörni a szakaszt s úgy tovább indítani.

A visszakozás kétféleképp történhetik:

1) Arczczal a csapat irányoldala felé.

5. Fig.

Jobbra (balra) **arcz!** Erre a két első nemzetőr fél fordulattal egy lépéssel előre helyre áll, a többiek sorban egymásután szintazon fordulattal és lépéssel mellé zárkoznak és igazodnak.

2) A csapat élére. **6. Fig.** Jobbra (balra) **fuss fel. Indulj!** Erre az elül levő sorbeli sarkos a második sorbeli elébe lép, és mindketten megállanak, a többiek jobb vagy balra melléjük huzódnak.

Itt és mindenütt, ha jobbra tördeltük meg az arczot, balra; ha balra — jobbra kell fel-fútni. — Ha más irányban vagy hátra kell fejlődni: a vezérlő, két első sarkosait igazítsa ki arra, merre az új vonalt irányozni kívánja s azután a: **Jobbra (balra) fuss fel! Indulj!** verzészóra azokra fejlődik fel szakasza.

Ha gyalog szakaszban kardfogás és vágások gyakoroltatnak, elébb a hátsó sor négy lépésre hátra, s a kardvágásokhoz a sorok is nyitódjanak, —

Lovag dai tanítás.

E L Ö S Z Ó.

Azon lovaglás, mellyről itt szó lesz, egyszerű, s célja az: hogy a lovas kénye szerinti sebességgel oda lovagolhasson, a hová akar, s fegyverét lovon úgy tudja használni, mint gyalog.

E czélt szakadatlanul szem előtt tartván, csak azon eszközökről beszélendünk, melyek annak elérésére elkerülhetlenül szükségesek, kihagyván az azokra vonatkozó boncz- és géptani okok fejtegetését; a többre törekvőket pedig, a lovaglásról különféle nyelveken nagy mesterek által írt, számtalan könyvek használatára utaljuk.

A ló bevezetése a lovagdába.

A lovas lovát csikó-fékszáron fogja jobb kézzel, könyökét a testhez közel, alsó karját pedig előre és felfelé tartsa; lovára ne, hanem maga elé nézzen; a lovagda közepén lovát egyenesen felállítsa.

Vigyázz! Álladzó be!

A lovas jobb sarkán fél jobbra fordul, bal keze három ujjával a zabra felső ágát és a bal

horgot meg fogja, jobbát a jobb horogig átvizsi, a lánczon végig futtatja, mellyet aztán az utolsó szemnél megfog, balra mindaddig forgat, mig minden szem lapra nem fordul; ekkor a horogba úgy veti be, hogy az, és a ló álla közt, két ujja könnyen elérjen.

A felülés.

Vigyázz! felülsz!

A nemzetör bal sarkon fél jobbra fordul, bal kis ujját a kantárszáron a ló marjáig csúsztatja, jobb lábával annyira hátra s oldalt lép, hogy épen a kengyel irányába essék. Aztán jobb kezével baljába egy marok serényt ad, azt tövön jól megmarkolja s a bal kengyelt jobb kezébe veszi, bal lábát bele teszi, s térdét a ló oldalához nyomja, s jobb kezével a hátulsó nyereg-kápát megfogja.

Ülj fel!

Erre a serényt fogó bal, és a nyeregkápát jól lenyomva tartó jobb kéz segítségével, jobb lábával testének a földtül egy kis lökést adván, fölemelkedik, ezt térdben jól kinyújtván, a nyeregkápa felett átteszi, s ugyanazon pillanatban jobb kezével a jobb pisztolyokra támaszkodva a nyeregbe ül, s a kantárszárakat kihúzával, bal kezébe igazítja.

Leszállás.

Vigyázz! Leszállunk!

A lovas kantárszárát megrövidítvén, bal kezébe igazítja, abba egy marok serényt fog, jobb kezével a jobb pisztolyokra támaszkodik s a jobb kengyelből lábát kiveszi.

Szállj le: 1) mint a felülésnél, kinyújtott jobb lábbal a nyeregből kiemelkedve, a nyeregkápát megfogván, azt lenyomja s a bal kengyelbe áll; 2) leszáll, a bal kengyelt lábáról leveszi, s a ló nyaka mellé áll.

Az ülés.

Mielőtt az ülés magyarázatába ereszkednénk, nem lesz felesleges ajánlani: hogy a tanító a nemzetörnek a vizirányos (horizontal) és függőleges (perpendicular) vonalt megmagyarázza.

Az ülés a nyeregközépre essék, mellynek alapja azon háromszög, mellyet a két ülőcsont, és a hosszabbra gondolt farkcsíkcsontról képez. A farkcsíkcsontról akkor ér csak a nyeregbe, ha a lovas felette erősen kívánván hatni a ló hátuljára, csípőjével igen hátra dől. A csípőnek függőlegesen kell áll-

lani a ló hátának vizirányos vonalán. A felső czombok forgóban jól befelé fordítva legyenek a ló mellett laposan, és egy kicsint előre feküdjenek; a térdcsukló meg ne feszüljön; az alczombok magok nehézségéből függőleg lógnak le, a sarkak lenyomva, sem előre, sem hátra, hanem egyenest a földnek irányoztassanak, hogy a test súlya szinte beléjük essék.

A jól lenyomott sarkak előidézik a mély és erős ülést, valamint a felső czombok tökéletes lapra fordítása a sarkak kellő kifordítását. A derék szabadon emelkedjék ki a csípők közül, ne legyen behúzza meredt, se görnyedten lomha, hanem egyenes és mégis hajlékony.

A vállak természetes ereszkedéssel szegzessenek hátra és azokból a felső karok erőtetés nélkül lógnak le. A fő a vállakból kiemelkedjék, s megszegett állal előre nézzen.

Az alsó karok vizirányos vonalban a felsőkkel igaz szöget képezvén, az úgy nevezett kis hasat érezzék. Az öklök csuklóban meghajtva a testtől egy ökölnyire úgy tartassanak, hogy a bütykök a ló serénye, a körmök a test, a hüvelykek pedig a kantárszárakra fektetve, felfelé álljanak.

A vezetés.

Ez kétféle: csikó-féken és kantárszára-koni.

A csikó-fékszárakonni vezetésnél mindkét kéz egy egy szárt tart egész marokban, a fentírt mód szerint.

A vezetés, szárok és czombok által történik, mellyeknek a lóra hatása segélynek nevezetik. Ezek azon eszközök, mellyek által a lóval akaratumkat tudatni kívánjuk; szükséges tehát, hogy azok mindig ugyanazok legyenek.

A segélyek felosztatnak: összeszedő, indító, fordító, megállító és hátravezetőkre.

A ló össze szed etik, ha a lovas kisnjait növekedő erővel ismételve teste- s föl-felé fordítja, egyszersmind két czombját a lóval érezteti. Ebből ered a félhökken tés (Halbe Arret). Ez a két ökölnék test felé eső növekedő fordítása és nyomásában áll, a mikor egyszersmind a lovat a két czombbal előre kell nyomni, hogy hátuljával el ne maradjon, hanem rövidebben maga alá lépjen, s eleje megkönnyebbedjék.

Mind ez alkalmazandó:

1) ha a ló siet,

2) ha nem egyforma időnyben jár,

3) ha tartását elveszti, nagyon szét van, s a zablába dől.

Az jó lovas, ki ezekkel annak idejében helyesen élni tud, és lovát szabatos szép járásban és állásban tartani, azaz: azt dolgozni tudja.

A jól idomított ló pedig az, melly a fél hökkenéseket elérte.

A ló elindíttatik, ha az említett összeszedés után körmünket lefelé fordítván, a kantárszárakon valamit engedünk. Helyes lesz itt megemlíteni, hogy a merre a ló feje állítva van s a fordulatoknak történniök kell, azt az oldalt mind az ember, mind a lóra nézve, belsőnek nevezzük, így teszem: belső kéz, belső szár, belső czomb stb.

A ló jobbra fordul, ha a jobb kisujj a nélkül, hogy a kéz tartásából távoznék, a külső szár emelése és ellenhatásával csavarkép a mell felé fordíttatik. A belső czombnak a hevederhezi illesztése, a külsőnek pedig a heveder mögé nyomása által, a lónak farávali kinyomulása meggátoltatik.

A ló megállíttatik az összeszedő segélyekkel, ha tudniillik azokat nagyobb mértékben alkalmazzuk. Itt különösen ajánlható, hogy a czombok hatása a kantárszárakét valamivel megelőzze, s így a ló előre-

siettében a szárazon úgy szólván inkább gátló, mint hátra ható erőt érezzen.

A ló hátráltatik, ha a lovas kevésbé a nyeregbe hátra ereszkedik, kis ujjainak teste felé fordítása által a szárazakat — czombjai nyomásával összevágólag — megrövidíti, míg a ló saját súlyát hátuljára bocsátván, hátra lép. Ekkor a szárazakon tágítani és időnként ezen segélyadást ismétleni kell.

Hátráláskor a ló, fejét magasra tartsa, hátsó csánkjai és csuklói behajoljanak, hátra léptei halkkal egyenes vonalban essenek.

Indulás.

**Vigyázz! Lépést vagy ügetve
jobbra, indulj!**

A nemzetör az elindulási segélyekkel a vezényelt járatnemben ereszti lovát, a hosszú faltól három lépésnyi távban, a már mondott mód szerint, jobbra fordul.

A ló fejének állása a nyakcsigában, mindig azon oldalra essék, a mellyre lovaglunk, és pedig annyira, hogy a lovas lovának belső szemöldökét mindig láthassa. A lovat a szögletekbe — a lófordításnál kifejtett elvek szerint — mélyen be kell vezetni, a mi igen

jótevény hatással leend a lónak a körlovaglásrai előkészítésére.

Ha a lovagdában egyszerre több lovas jelenik meg, azok egymástól 3 lépésnyire egyik vagy másik hosszú falnak ellenébe, arcczal állítatnak fel, s ezen vezérszóra:

Indulj! lépcsőzetként melletteseiket fél ló hosszával előre bocsátva egymásután indulnak el.

A lovagdábani lovaglás 1, 3, 6 v. 10 lépésnyi távközre szokott gyakoroltatni.

Vigyázz! jobbra (balra) lépve (ügetve) 1, 3, 6, 10 lépésre, **Indulj!**

Válts! akkor vezényeltetik, midőn az első lovas a hosszú fal felé való áttértében a szögletből kijön. A szögletből hat lépést távozván a faltól, kifordítja lovát s az ellenkező szögnek tart, ettől hat lépésnyire a hosszú falhoz érven, benső kezét egy ököllel lejjebb veszi, s minden segélyeit a másik oldalra átváltoztatja.

Jobbra (balra) válts! akkor vezényeltetik, midőn az utolsó lovas a rövid faltól a hosszúhoz áttérendő, épen a szögben van. Az egész sor egyszerre befordul, mindenkor az előlovaglóra néz és igazodik, távközeit

megtartja, a tulsó fal felé egyenesen lovagol, s attól 3 lépésnyire az ellenkező oldalra fordul.

Nagy kör! Ez, a már kifejtett fordító elvek szerint, 15—20 lépésnyi átmérőjű körben egy nyomon, az egész sortól egymásután körül lovagoltatik.

Egyenest!

Kis kör! Az egész sor egyszerre s kiki magára befordul, s arra ügyel, hogy a kör tökéletes gömbölyű és legalább 6 lépésnyi átmérőjű legyen, s a távközök szorosan megmaradjanak. A nézés iránya szüntelen a fordulathoz van.

Egyenest!

Jobbra (balra) átváltás! Ennek akkor kell megtörténni, mikor az első lovas a hosszú faltól a rövidhez közelít. Mindegyik egyszerre befordítja lovát, és miután egy 6 lépésnyi átmérőjű körnek felét megcsinálta, a nélkül hogy azt befejezné, rézsút ismét a falhoz lovagol, arcczal arra, merre a fordulás előtt háta volt. Egész a falig ugyanazon száron vezeti a lovat, mellyen a fordulást elkezdé, a külső czomb hatályosabb hozzá szorításával, s ottan segélyeit ellenkezőkre változtatja.

Állj! Ehez már a segélyek elég világosan előadvák.

Állás közben szoktatjuk a lovat a fej jobb és balra adására.

Lófej jobbra (balra)! Erre a külső szár magasbra emeltetik, a belső pedig a kis ujjnak mell felé játéka által ismételve húz és enged; ez alatt a belső czombbal a lovat a heveder mellett gyöngén nyomkodni kell, míg a külső czombnak a heveder mögötti erősebb odafektetése által a ló abban fékeztetik, hogy farával ki ne törjön.

Ha a ló nyakszirtben könnyen hajlékony, fejét mind homlokban, mind arczban egyformán, nyolczad fordulásba a kivánt oldalra átengedi, jutalmul a külső kéz a nyakát megsímogatja. Ezen állásból a fej a külső kéz által vezettetik vissza az egyenes vonalra, és soha sem kell engednünk, hogy a ló türelmetlenségből rántsa fejét vissza.

Fordulatok.

Ezek a ló közepén vagy is a hevederen két szár és két czomb közt lassan történjenek, a lófordításnál tanított elvek szerint, hogy a ló hátra ne mászson. A fejtetés mindig a nevezett oldalra legyen.

Fél jobb!

Fél bal!

Jobbra át! ez halkkal végbevitt két féljobb fordulásból áll.

Ügetés.

Az ügetésnek több neme van. Itt csak az összeszedett és sebes ügetésről szólunk.

Az össze szedett üg két egyforma időnyű, a mint tudniillik az ellenkező első és hátsó láb egyszerre érinti a földet.

Sebesen ügess! A szárak engednek, a czombok keményebben teszik a nyomást, s így a ló sebesebb ügetésre ébresztetik

Ha a ló önkényleg vágtaiba esik, akkor a szárakat mindaddig erősebben kell meghúzni, míg az ismét az ügbe visszatér, de a czombok ez alatt mitsem tágitanak, sőt a lovat még inkább nógatni törekedjenek.

Lassabban! Az ismételt összeszedés által visszaserzett ügetés az előbbi időnybe tételik.

Lépést!

Váll be! A ló eleje az egyenes vonalról a faltól annyira beigazíttatik, hogy az első külső lába a hátsó belsővel egy vonalba essék, a belső szár a lovat szüntelen visszatartja, a belső czomb pedig ismételt nyomásokkal oldalagosan mozgásba hozza. A külső szár igazgat, és a külső czomb a ló farát takarja.

Ezen járatban a belső lábak a külsők eleibe lépnek, s a lónak két nyoma (zwei Hufschläge) van, ugymint az első és hátsó lábaké.

A most leírt leczkében az ügyetlen lovas elrontja lovát, míg az ügyes azt a czombok nyomásaira engedni tanítván, izmait s csuklóját hajlékonyakká teszi.

Ezen járat itten csak a legkisebb fokozatban és csak azért tanítatik, mivel ez a lónak egyedüli előkészítése az oldalagozás és vágatásbai beugratáshoz, és elkerülhetetlen szükséges czomb-segélyadások megtanulására.

A felsőbb fokozatu vállbenyomítás a művészi lovagláshoz tartozik.

Fart befelé! Ekkor a lovat a külső szár ellenhatásával a belső szárba szorítván, a külső czombot keményebben nyomjuk a heveder mögé; itt a ló testének rézsüt állása ép olyan, mint a vállbenyomításnál láttuk. A ló farát annyira be kell venni, hogy külső hátulsó lába a belső elsővel egy vonalon, s a ló a belső oldalán bordáiba hajolva legyen. A különbség e kettő közt csak az: hogy a vállbenyomításnál a ló ellenkező félre volt állítva, mint a merre járt, itt pedig járása irányára néz, s ott belső lábait rakta a külsők elébe, itt pedig ellenkezőleg.

Egyenest! A ló az egyenes vonalra visszaállítatik.

Jobbra (balra) oldalagozz! Indulj!

A ló, az említett segélyadással mindenek előtt nemcsak nyakszirtben, hanem egész elejével rézsút állítatik, s a külső czombnógatásával olly móddal indíttatik oldalt, hogy előbb eleje egy lépéssel előre jusson s a külső lábakkal a belsők elébe lépjen.

A farbevételnél a ló többet halad előre, mint oldalt, az oldalagozásnál többet oldalt, és igen keveset előre. Ezen járatokban a ló mindig két szár és két czomb hatalmában maradjon.

Ha ezen menetek járásból kezdődnek, a lovak hozzá jó előre össze legyenek szedve. **Állj!** A ló egyenesen megállítatik s a menet megszűnik.

A vágtafas.

A vágta háromféle: dísz (parade oder Schul), közönséges, és sebes (train de chasse).

Mi csak e két utolsóról szolandunk:

A vágtnak három időnye van: az elsőben a ló hátuljára nehezedik; a másodikban magát

előre tolja; a harmadikban a földre visszaereszkedik.

A vágta háromféle: jobb, bal és keresztvágta.

A jobb vágásban a jobb első láb emelkedik fel először, és utoljára jön vissza a földre; a balban ellenkezőleg.

A keresztvágásnál a belső első és külső hátsó lábak egyszerre kapaszkodnak előre.

A vágásnak e három utolsó külön neveit a lovas, kevés gyakorlás után, nyergében is érezheti. A jobb vágásban bal üllete és csipeje süpped a nyeregbe, mialatt jobb válla és czombja előre löketik, a balnál ellenkezőkép.

A keresztvágásban minden kellem nélküli s határozatlan ingásu lökdösést érezhetni. Ingadozó ülés, nyughatatlan s durva kézelés szokták ezen vágást előidézni, főkép a tüzes lovaknál.

V á g t a t v a! A lovat a benső szárba nyomjuk s annak farát a heveder mögé nyomott czommbal egy kevésbé benyomítjuk, a benső czombot a heveder mellé illesztjük, felső testünkkel a külső ülcsontra és ületfelre nehezkedünk, s így összeszedett lóval csendesen tovább léptetünk.

I n d u l j! Mind a két kántárszárral kevésbé emelvén, külső czommbal a lónak kemény nyo-

mást, lomhább lovaknak rövid, de erős lökést adunk; mind ennek összevágólag egy percz alatt egyszerre kell történni. Erre a ló belső első lábát felemeli, a külső hátsóval magát előre rugtatja s a vágta kezdődik. Erre a lovas segélyadásaival tágít és ismétli azokat minden ugrásnál, hogy lova a vágtaban maradjon.

A vágtaugrásoknak most hosszaknak s egymásra csendesen következőknek kell lenniök, mit csak úgy érhetünk el, ha a lovat szárakkal minden ugrásban felemeljük s a szüntelen mellette fekvő czombokkal előre nyomítjuk, azaz: félhökentésekkel lovunkat szünetlenül serkentjük. Mind ennek azonban erőtetés nélkül, s ha lehet, észrevétlenül kell történni.

S e b e s e n! A szárakkal engedünk, a czombokat pedig hatályosabban éreztetjük a lóval, mire az ugrások hosszabbodnak s egymásra hamarább következnek. A váltztatásnál elébb a lovat azon pont előtt, hol azt végbevinni akarjuk, lépésbe vesszük, összeszedjük, s a más oldalra nyugalommal beugratjuk.

Vágtatásban egy ugrásra csak igen jól termett s idomított lóval és tökéletes jó lo-vassal lehet váltatni.

A vágtabani váltás több okból ajánlható,

közölök csak azt említjük, hogy a melly ló mindig jobbra vágat, bal hátulsó lába leg-hamarább megbénul, s ellenkezőkép. Továbbá, a mindig csak jobbra vágató ló, ha egyszer történetesen balra átugrik, a járásnem mind előtte, mind a lovas előtt ismeretlen lévén, mindketten zavarba jönnek.

Egyébiránt a ló tökéletes kiidomításához tartozik, hogy mindkét oldalra egyforma ügyességgel tudjon vágatni.

Mindezen tanítások eleinte a csikóféken gyakoroltatnak mindaddig, míg a tanító tanítványát elég ügyesnek találja kantárral lovalgathatni.

Ha zablán vagyis kantáron lovaglunk, bal kezünkben két szárt tartunk, mellyek egyike (a bal) a kis ujjon alul, másika pedig (a jobb) a kis és gyűrűs ujj közt fekszik a jól befogott marokban. A kézcsukló kerekded legyen, a körmök has felé irányozva, attól egy ökölnyi távban legyenek, a hüvelyk a szárat a mutató ujja jól reá nyomja.

A ló öszveszedésénél a kis ujj a mell felé csavartatik; ha erősebb segély szükséges, felemetetik. Ha engedni kell, a körmök lefelé fordulnak, vagy az egész kéz, előirt helyzetéből, kevéssé előbbre jön.

Jobbra vezetésnél a kantárszár-tartó ököl

kis ujjával a jobb, balra vezetésnél a bal csípő felé, gömbölyü kézcsuklóval, csavarkép fordíttatik.

Ezen vezetésnél a jobb kezet, ha kardot tart, vagy a nélküli is, úgy hogy a vállak vízirányos állása megtartassék, a jobb czombra nyomjuk.

Gyakorlás lóháton soronként.

A tanultabbakat egy külön sorban, és szinte úgy a kezdőket is külön kell oktatni.

1. §. Felosztás, felülés, leszállás.

Kiki lovát csikó-fékszáron vezetve úgy áll a sorba, hogy a lovak összeszorulva ne legyenek; az igazodást a ló nyaka felett vagy alatt kell keresni.

Álladzó be!

1) Jobb sarkon féljobbra a ló nyaka felé fordulva, az álladzó bevettetik.

2) Helyre fordul és kardját a horogból leereszti.

Egyenest nézz! Felosztás!

Erre mindenki fenszóval, egytől négyig, a reá esendő számot kimondja, és utána fejét jobbra veti.

Rá esett számot kiki jól emlékezetben tart-

sa. A sor közepét is megnevezi a vezérlő. Ezután a felülés a lovag dai tanítás szerint történik, csakhogy a vezérszóra:

Vigyázz! Lóra ülsz! a páratlan 1 és 3 számúak lóhosszára lovaikat a sorból egyenesen előre vezetik, és akkor készülnek az első jobbrul levő nemzetör jelére a felüléshez. **fig. 7.**

Ülj fel! a felülés után, minden további parancs nélkül, a páros 2 és 4 számúak, az első jobbról levő kettős jeladására, belovagolnak a páratlanok közé.

Vigyázz! leszállunk! ismét a párosok egy lóhosszára előre lovagolnak, akkor az első jelére, a lovag dai oktatás szerint, a leszálláshoz készülnek.

Szállj le! Erre a lovag dai tanítás szerint az első jelére mindnyájan leszállnak, s lovaik nyaka mellett maradnak.

2. §. Sor nyílás és zárkózások.

Sor jobbra (balra, középről) nyitódj! a tódj szótagra a fejek a megálló szárny vagy középfelé vettetnek.

Indulj! Az egész sor elkezd oldalgózni; a sorban addig kiki zárva marad, míg reá nem kerül az egy lóhossza távvétele: ha azt elérte, megáll, s kiigazodik.

Vigyázz! A fő a megálló sarkosra vettetik.

Sor jobbra (balra, középre) zárkózz! **Indulj!** Az egész sor egyszerre kezdi az oldalagozást, de távközét csak akkor zárja be, ha reá kerül egymásután a zárkozás!

3. §. Fordulások.

Vigyázz! Fél **jobb!** (fél **bal!**) Jobbra **át!** Nyílt sorral úgy történnek, mint a lovagjai tanításnál mondatott.

Zárt sorral vezényeltetik: N é g y e n k é n t fél **jobb!** (fél **bal!**) Ez egy kis sorrali kanyarodás. 1, 2, 3-as a szárnyra néznek, a 4-es összenéz hozzájuk. Ha helyből gyakoroltatik: **Indulj!** az egyes sarkoss a többi annyira kikanyarodik, míg a félfordulásnak vége. **fig. 8.**

Balra a négyes áll meg, és az egyes kikanyarodik.

A visszakozásra vezényeltetik, ha fél jobbra volt: Balra **arcz!** Erre az egész sor egyszerre, egy fél balfordulattal, helyre kanyarodik.

Ha félbalra volt:

Jobbra **arcz!** Ez a féljobbra fordulás. Ha ezen fordulatok után egy második

In dulj! vezényeltetik, arra az arcz vagy csapat tovább folytatja járatát.

Ha illy esetben a bal szárnyon kevesebb van négy nemzetörnél, akkor az üres tag a csapat belső falán legyen.

4. §. Négyes átfordulás.

Vigyázz! **Jobbra át!** **In dulj!** Ez két, egymás után folyvást végbe vitt, féljobbra való fordulásból áll. — A visszakozáshoz egy másodszeri **j o b b r a át** vezényeltetik.

5. §. Az oldalagozás.

Ez a lovagdai tanítás szerint vitetik végbe, csakhogy mindig kengyel kengyelt könnyen, érintsen, hogy szakadozások ne történjenek.

6. §. A kardfogások, pisztollyali lövöldözés és kardvágások.

Csak úgy történnek, mint ezen szabályok elején mondva volt. A kardtartás lóháton, annak gyalogilag tartásától csak annyiban különbözik, hogy itt a markolatot 3 ujjal átfogván, két alsó ujjait bezárva, kezét keményen a jobb czombra nyomja.

Az imához lóháton.

Vigyázz! Imára!

- 1) A kard a jobb mell elé vételik;
- 2) megfordítva a kézben, lappal fel-, élével befelé, hegye előre, s a kardbódé a jobb czombhoz tartatik.

Vissza **kozz!**

- 1) A kard jobb váll elé fel —,
- 2) helyre vitetik.

7. §. Arczjárat.

Sor! lépésben (ügetve, vágatva)
Indulj!

Mindenki lovát egyenesen vezeti, szünet nélkül igazodásban marad, a vállak egy vonalban legyenek, az összeszorulás távoztatására kengyel kengyelt könnyen érintsen.

8. §. Jobbra 's balra tartás és huzódás.

Jobbra (balra) tarts!

A fejek a nevezett oldalra vettetnek; ha arczjáratban vagyunk, mindenki lovát egyszerre keveset jobbra fordítja úgy, hogy térd

térd után essék, és a' lovak fejei a mellettök levök nyakcsigája irányában álljanak. Ez által a bal vállak előrenyomulnak, s ezeknek egy vonalra kell igazodva maradniok.

Egy e nest! A fejek jobbra jönnek, vagy ott maradnak; a lovak egyenes irányra fordítatnak, és az arczjárat tovább folytattatik.

Ha helyből vezényeltetik az előbbi mozgás, hozzá kell még tenni: **lépésben**, vagy **ügetve indulj!** s erre veszi kezdetét. Kiki egyszerre indul, de a sor arcza soha se hosszabbodjék meg e mozgás közben.

Jobbra (balra) huzódj! a fejek úgy vettetnek, mint előbb, s ha állott a sor: **lépésben (ügetve, vágatva!)** **indulj!** vezényeltetik. Az egész sor elindulván, egyszerre kezdi a huzódást; a huzódó szárnyon levök egynéhány lépésnyire bátrabban előre törnek, a többiek pedig lépcsönként hátra maradoznak, úgy hogy a lovak fejei a mellette levök pisztolytokjai irányában legyenek. Itt a külső czomb jól a ló mellett legyen, hogy a farral való kitörés által a sor szét ne szakadozzék.

Arcz! Erre a sarkos, egy ló hosszúságra előre tör, és megáll; ekkor szinte mindenki lovát egyenesre fordítván, előre és oldalt, sebesebb járatba zárkozik. Ha arczjáratból ve-

zényeltetik a huzódás, az **Indulj!** szó elmarad, és az **arcz** szóra nem áll meg a sarkos, hanem csendesíti járatát mindaddig, míg a zárkozó szárny egy irányba nem ért. Ekkor a vezérlő **indulj!**-t vezényel, és a sor előbbi irányában tovább halad. Nyílt sorokkal e mozgalom nem gyakoroltatik.

5. §. *Kanyarodások.*

A gyalog gyakorlati szabályok az álló sarkkal történendő $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{4}$ és $\frac{1}{2}$ kanyarodásokra is alkalmazhatók. Itt is a járat neme és az **indulj** csak akkor vezényeltetik, ha a mozgás helyből kezdődnek.

Menőben az **indulj** elmarad, a vezényletre a sarkos tüstint megáll, s a kanyarodás sebesebb mozgással kezdődik; az

Állj!-ra a sor meghökken, és az **indulj!**-ra az elébbeni járatidőnybe tovább megy.— Arczjáratba, ha mozgó sarkkal akarunk egy negyed kanyarodást tenni, vezényeltetik:

Jobbra vagy balra kanyarulj! ezt 9 lépésnyire idébb kell azon ponttól kezdeni, mellyen álló sarkkal kanyarodnánk, és 9 lépésnyire igaz szögbe, túl rajta végezni;— ezen szögletet, a sarkosnak, 14 lépésnyi kari-kába kell kilovagolni, az arczjárat időnyébe—

9. fig. A közép bátrabb járásban, a kanyarodó szárny pedig egy járattal sebesebben kanyarodjék, p. o. ha a sark lépésben van, ügetve sat.

Egy enest! A fejek jobbra vettetnek, s az előbbi időnyben folytattatik az arczjárat.

Jobb vagy bal szárny elő!

Egy enest! Ez, az itt, és a gyalog sorgyakorlási oktatásoknál mondott szabályok szerint történik.

A lovasszakasz-gyakorlatok.

Minthogy a szakasz nem egyéb, mint egy két sorból álló osztág, tehát mind az, a mi a sortanításnál említetett, ide is tartozik, s itten csak azon oktatások adatnak elő, mellyek a kétsoros gyakorlatoknál különösen megkívántatnak.

1. §. Felállítás és elosztás.

Sortávköz (Glieder Distanz) a két sor közt levő távolság; ez egy nagy lépés, az első sor lovai farától a második sorbeli lovak fejéig. A sor párhuzamosan álljon, s a tagokban az előttes a hátlagost tökéletesen takarja.

A hol a második sorban egygyel kevesebb

van, üres tag marad, ez mindig a szakasz jobb szárnyán, a sarkos mellett a 3-as számú, legyen.

A szám-olvasásnál a második sorbeli is az előtte valóval számát egyszerre és fenszóval mondja ki.

A szakasznak minden egyéne betöltve legyen, s úgy állítassanak be, mint az egész osztályra nézve előírva van.

Nyugalom, szép ülés, jó magatartás és csendesség, a betanult szakasz főbb tulajdonai.

Kiki a vezénylő szavaira figyeljen, de szemei mindig az igazodásra legyenek fordítva.

2. §. *Ellejtés.*

Egyenként, jobbra vagy balra 3, 6 vagy 10 lépésre **lejts!** Ha balra vezényeltetik, a fejek oda vettetnek.

Lépésben (ügetve, vágatva) **indulj!** Erre a szárnyastag egyenest, — bármely járatban legyen vezényelve, — lassu lépésben indul, s csak ha 10 vagy 12 lépést előre haladt, kezdi a vezényelt menetet, — mindedig az utaná menők az előttök valólovak faráig zárkoznak, s csak ott maradoznak el a rendelt távolságra a vezényelt járatot kezdendők.

Menet közben előre kell nézni, s egymást az egyenes vonalon tökéletesen takarni. 5 lépésre a szemlélőtől bátor tekintettel reá néznek; ezt 3 lépéssel meghaladván, a fejek ismét egyenest vettetnek. — Ezután a vezető egyén bizonyos távolságra megáll 's a többiek mellé zárkoznak, úgy hogy az első örmestertől 6 lépésnyire fordít mindenki oldalt; ha vágatásban volt, itt ügetésbe essék, s hátulról lovagol be az új arczba.

Az ellejtésnél az ügetés bátor, a vágatás mérsékelt legyen.

3. §. *Fogások karddal, s pisztolylyali lövöldözés.*

Mint már a soronkénti gyakorlatnál említve volt.

4. §. *A négyes jobbra átfordulás.*

Ezt minden sor maga teszi, úgy hogy a volt második első leend, mellybe az üres tag az oda illő által tüstint betöltetik. **10. fig.** Ha az így megfordított szakasszal arczmenet vezényeltetik, a volt első sorbeli két szárnyas egyén hátrahúz és a szakasz vezetésére, a mostani első sor szárnyaira zárkózik. **11. fig.**

A visszakozáshoz egy más négyes átfordulat vezényeltessék.

5. §. Egyes megfordulás.

Arczot hátra alakíts! Erre az első sorból, a páratlanok egy lóhosszal előre, a másodikból, a párosok szinte annyira, hátra mennek, s így a szakasz négy sort képezend.

Ezekkel egyszerre az összes egyének előre lovagolnak, s a szakasz közepe felé jobbra balra visszaváltással, arczczal az első sor felé s elibe állanak, a magok nyilásaikra. **12. fig.**

Jobbra át! Ez csak egyenként a nemzetöröket illeti, s kiki magára végezvén, a páratlanok két sorra, a jobbról levő első páratlan jeladására, a párosok közé nyomulnak, s megint két nyílt sor lesz a volt második elől.

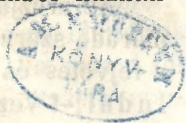
Hátsó sor zárkozz! Erre egy lépés távközre bezárkózik a kátulsó sor, az üres tag kitöltetik, az egyének sebesen helyeikre lovagolnak.

Visszakozás.

Arczra visszafozz! Szinte a fentírt szabályok szerint, csak hogy itt a mostani első, azaz volt második sorból jönnek a párat-

lanok előre, s a mostani másodikból húznak a párosok hátra.

6. §. Arczjárat.

Mint a soronkénti gyakorlatnál mondatott, csakhogy a második sorban levők, előtte-seik által mindig takarva maradjanak, s lépésben egy, ügetve két, vágatva három lépés sor-távközt tartsanak, hogy az előttes lovának hátsó lába meg ne tapodtassék, s az állj! szóra az első sorra ne bukkanjanak.

Rajta! a roham. Ez nem más, mint iramodásbani arczjárat. Mire, ha már az arcz vágatásban van, a vezérlő: Rajta! szavára kiki egyenest néz, s „rajta“ kiáltással, lova egész erejével ugyan, de az ellenre védfogásban tartott karddal, az egész szakasz együttartva futtat, **Állj!** szóra pedig lépésbe esnek, és a vezérlő további parancsszavaira vagy a trombitajelekre figyelnek.

7. §. Tartás és huzódás.

Ezek úgy vitetnek végbe, mint azt már a soronkénti gyakorlatnál mondtuk, csakhogy itt a második sor, előtte-seikre nem igazodhatik, hanem azoktól kevésbé elmarad.

Az arczjáratból eredő huzódásnál a hátra-
maradó szárnyon álló egyén, a zárkózás után
a fejvetés és előbbijáratidőny visszavételére,
Indulj-t vezényel.

8. §. *Kanyarodások.*

Minden, mi ezekről eddig mondatott, ide
is tartozandó.

Az első sor tisztán az eddigi szabályok sze-
rint kanyarodik, a második sor pedig elhagyja
előtteseit, s a sark befelé oldalagoz; a közép
kifelé tartásban s a kanyarodó szárny huzódás-
ban kanyarodik, és csak bevégzésével állanak
előtteseik után.

Ha négyes kis soroknak kell kanyarodni
mozgó sarkkal, ez csak 3 lépésnyi águ szög-
letben és 5 lépésnyi kis körben kanyarodik.
13. fig. Az illy sorokból álló csapatnál, csak
az első sornál vezényeltetik: **J o b b r a (b a l r a)**
k a n y a r u l j ! E g y e n e s t !

9. §. *Arczjáratban két sorból egynek képe- zése.*

Két sorból egyet képezz! Erre
a fejek az osztály közepe felé levő szakasz-
szárnyra vettetnek.

Indulj! A sorok egy lószélességnyre, a század külső szárnya felé kinyílnak, s mihelyt a második sorbelieknek helyök van, előtteseik külső oldala mellé lovaglanak, a második sor szárnyegyenei megmaradnak előtteseik után.

14. fig.

Hol üres tag van, az 1-ső századoknál az első sorbeli 2. és 3. számúak; a második századoknál a 3. és 4-sek nem nyitódnak szét, mert nincs, ki melléjük bezárkozzék.

Erre egy második **Indulj!** vezényeltetik, mellyre az előbbi fejvetés és járatidőny visszavétetik. Ha ilyen sorral gyakorlani akarunk, azt újra fel kell osztani.

Visszakozás.

Sz a k a s z t k é p e z z ! fejvetés az osztag belső szárnyára. **Indulj!** az első sorbeliek sebesebb járatban kitörvén, mindkét sor összezárkozik. **L é p é s !** fejvetés és előbbeni járatidőny.

10.§. *Elő- vagy oldaltjárások, kettőnként vagy négyenként.*

1-ső neműek, midőn egymásután a kis osztagok az arczból kiszakadoznak.

Kettesével (négyesével) jobbra

(balra) oldalt szakadozz! fejvetés a nevezett oldalra. **Indulj!** a nevezett 2 vagy 4 tag négy lépésnyire egyenesen előre megy, s akkor 5 lépésnyi kis körbe kanyarodik. **15. fig.**

A következő osztagok első sorai, a mellettök már kiindult osztagok másod soraikkal, egy vonalba igazodva indulnak, szinte 4 lépést előre, s azután kanyarodnak.

Ha az egész már elszakadozott, vezényeltetik a fejvetés a csapat belső falára.

A csapatok belső fala az, melyre az előbbeni arczba kell bekanyarodni, p.o. ha jobbra jártunk, a bal, ha balra, a jobb oldal.

A balszárnyra netalán esendő üres tag, a csapat belső falánál maradjon, a sarkos mellett.

Ha pedig két vagy egy tag marad, a' másod sorbeliek a csapat külső falára előtteseik mellé huzódnak fel.

Ha odaltt nem, hanem előre kell járni, akkor a vezérszóban az oldalt helyett: előre! vezényeltetik, s az indulásnál minden osztag saját mélységére, azaz 7 lépésnyire megy egyenesen előre, s úgy huzódik az első után. Ekkor minden osztag csak akkor indul, midőn a mellette levő már egészen kijött az arczból.

2-ik nemük, midőn egyszerre tördeltetik meg az arcz kisebb osztagokra: Né-

gyesével fél **jobb!** (fél bal) **Indulj!** Mindkét sor magától teljesíti azt, s e szerint 8 és 8 nemzetőr jut egy sorba, azaz: a második sorbeliek az első sorbeliek mellé jutnak. **16 fig.**

Lépésben (ügetve) **Indulj!** Erre a fejek a csapat belső falára vettetnek, a járat kezdődik. A lépés vezérszóra a volt első sorbeli szárnyas egyén előre lovagol, és a csapat vezetésére a belső falra áll.

Az üres tagok a már mondott szabályok szerint, azaz: minden sorbeliek csapatjában külön tartatnak meg.

11. §. *Visszakoзások.*

Az 1-ső nemű oldalt járatokhoz: 1-ör a csapat belső fala irányában:

Visszakoзz! **Jobbra (balra) arcz!** az első két vagy négy tag mindjárt 5 lépésnyit kis körben kanyarodik a nevezett oldalra, 9 lépést előre megy, megáll, s a külső szárnyra igazodik.

A többi osztagok egész szélességökkel idebb kezdik a kanyarodást, mint hol az előtte levők kezdték, és úgy zárkóznak a 9 lépés által. **17. fig.**

2-or a csapat élére.

Jobbra (balra) fuss fel! Ha a járat

jobbra volt, mindig balra, ha balra volt, jobbra kell felfutni.

I ndulj! a fej a nevezett oldalra vettetik, az első osztag 9 lépést előre haladva megáll, a többi mellé felfut és igazodik. **18. fig.**

Az üres tagok a fejlődés közben betöltetnek, s ha felzárkozott másod sorbeliek léteznek, azok előbbi helyökre visszamaradoznak.

3-or. A csapat külső falának irányában.

J o b b r a (b a l r a) h á t m e g e t t f u s s f e l! Fejvetés. **I ndulj!** az első osztag mindjárt kinkanyarodik 5 lépésnyi kis körben, s 9 lépést előremenvén, megáll; a többi egyenest megy mind addig, míg a sor reájok kerülván, hasonló kanyarodással felzárkozhatnak. **19. fig.**

12. §. Elszakadások járatban.

N é g y e s é v e l j o b b r ó l (b a l r ó l) s z a k a d o z z! Fejvetés a huzódás oldalára.

I ndulj! Az első 4 tag sebesebb járatban előre indul; ha ezek kijöttek már az arcvonalból, a következő négy egyenesen kiindul, és huzódás által utánok zárkozik s így mind egymásután. **20. fig.**

Lé pést! a fejek a csapat belső falára vetetnek, s lépésbe ereszkednek.

Kettesivel jobbról (balról) szakadozz! **Indulj!** szintezen szabály szerint.

13. §. Fejlődések járatban.

Négyesbe fejlődj! a fejek mindig a huzódási oldalra vetetnek.

Indulj! a 3. és 4. vagy 1. és 2. a maguk helyére felfejlődnek, helyök nyitva marad, mig a: **zárkozz!** vezérszóra az első osztag a lassu járatban maradván, a többiek sebesebben hozzájuk zárkoznak. **21. fig.**

Négyesből szakaszsba fejlődj! szinte ugy. —

14. §. Átmenetek a másodnemü oldaljáratból az első nemübe s viszont.

Másod sor kettözz be! Fejvetés a huzódás felé. **Indulj!** az első sorbeliek sebesebb járatban előre törnek s a másod sorbeliek utánok huzódnak, s így a többiek is egymásután, míg: **Lé pész!** vezényeltetik; mire a fejvetés és az előbbi járat következik. A vezető egyén helyére visszamegy. **22. fig.**

Második sor fejlődj! Fejvetés. **Indulj!** Bátran húzódnak a csapat külső oldalára. **23. fig.**

Zárkózz! a távközök sebesebb járatban bezáratnak, s ha a második sor zárkozott, a vezető egyén a csapat vezetésére a belső falra áll. —

15. §. *Leszállás, felülés.*

Vigyázz, leszállunk! Az egyének mind, 4 ló hosszára egyenesen előre lovalgolnak; az első sorból a páratlanok egy ló hosszára előre mennek, a hátsó sorból a párosok szinte annyira húzódnak hátra, így négy sor lesz. **24. fig.** **Szállj le!** Az első páratlan jelére történik a leszállás, s mindenki lova nyaka mellett marad, s ha vezényeltetik:

Párosok be! lovaikat a páratlanok közé bevezetik, s ekkor két nyílt sor lesz.

Lóra ülsz! ha két nyílt sorban van a szakasz, mind a kettőből a párosok mennek, egy ló hosszával, előre.

Ha a sorok zárkozva vannak, szintugy mint a leszállásnál, az egyének itt is, ha már elül nem volnának, 4 ló hosszára lovaikat előre vezetik, s a felüléshez készülnek.

Ülj fel! A lóra ülés az első páratlan jelére történik, a páros sorok a páratlanok közé

minden további vezénylés nélkül belovagolnak.

Ez alatt a második sorbeli egyének jobbra átfordulván, nyilásokon hátra lovagolnak, s a jobb és balra visszaváltással, a szakasz háta mögött és közepe felé, megfordulnak, és a magok nyilásai és a második sor hátmögé állanak.

Az első sorbeliek egyenesen hátra húznak, s egymásra igazodva, lóhosszával az első sor elébe állanak.

Hátsó sor zárkózz! Erre az első sor, egyénei közé, a második, ezek után sortávközre, s az egyének melléjük zárkoznak.

Fig. 1.

Fig. 4.

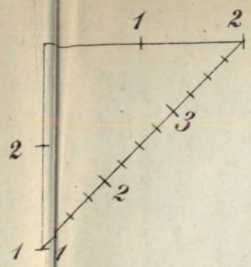

Fig. 5.

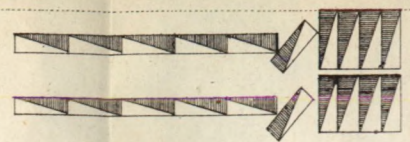

Fig. 2.

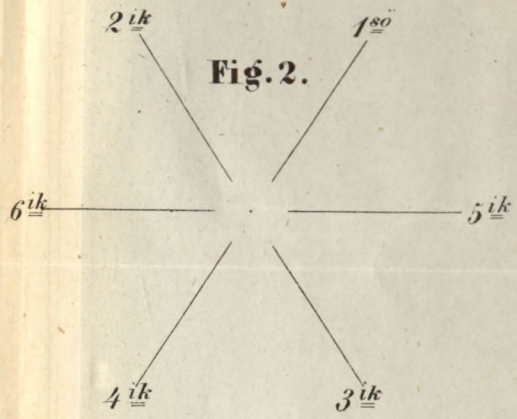

Fig. 6.

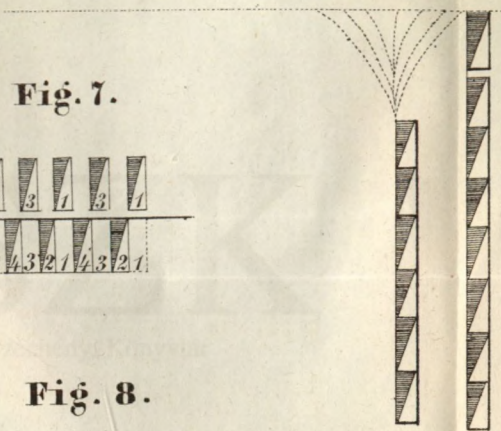

Fig. 7.

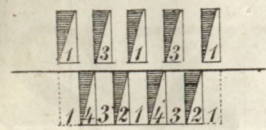

Fig. 8.

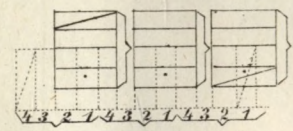

Fig. 9.

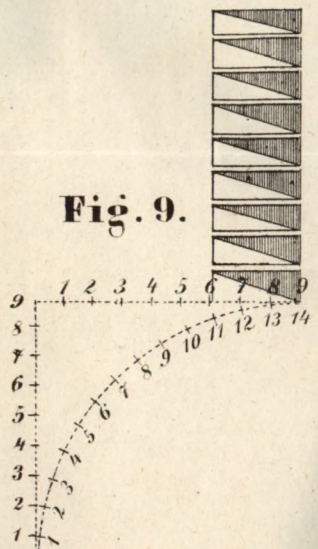

Fig. 3.

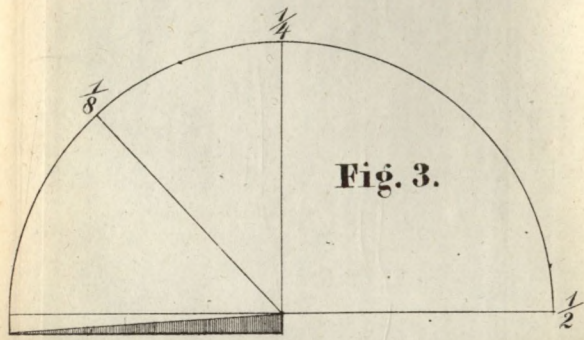

Fig. 10.

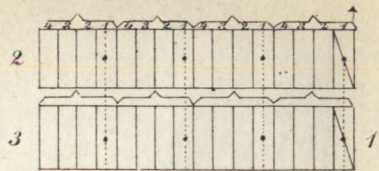

Fig. 11.

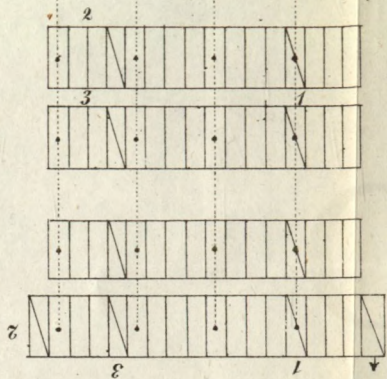

Fig. 13.

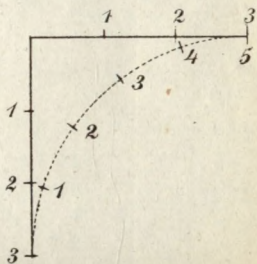

Fig. 12.

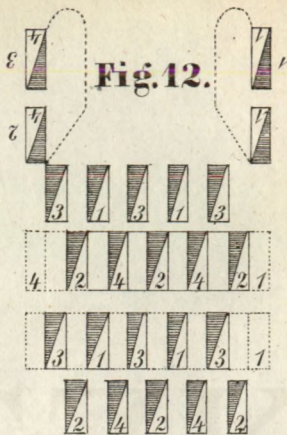

Fig. 14.

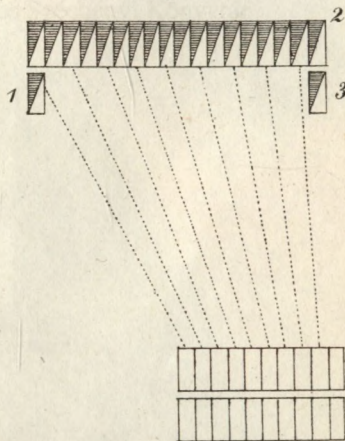

Fig. 15.

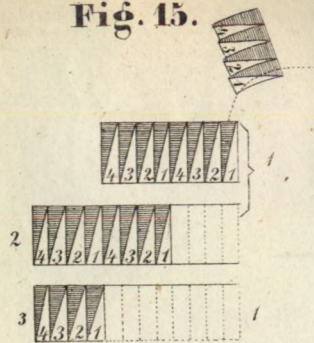

Fig. 16.

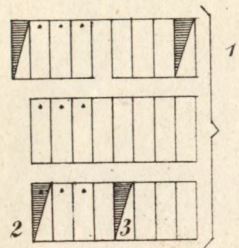

Fig. 17.

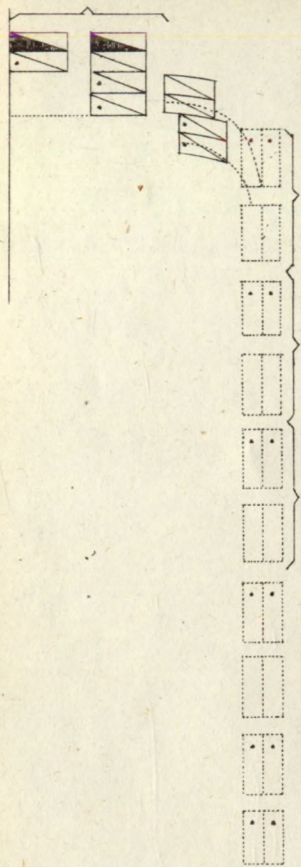

Fig. 18.

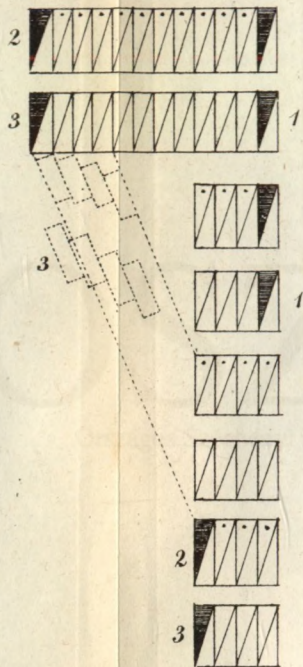

Fig. 19.

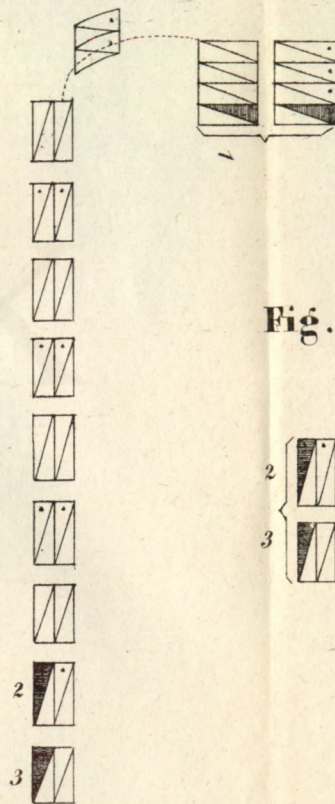

Fig. 20.

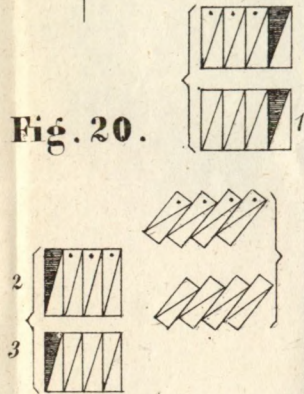

Fig. 21.

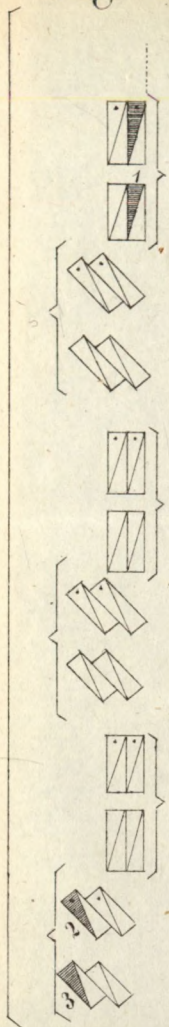

Fig. 22.

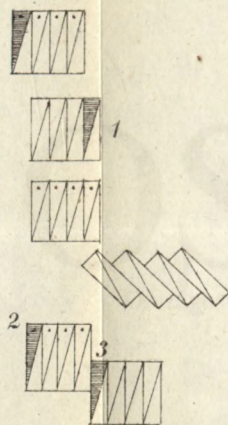

Fig. 23.

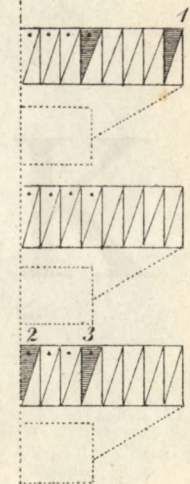

Fig. 24.

